

Nieuwe wegen NVAO Jaarverslag 2016

Juni 2017

Nieuwe wegen

De NVAO richtte zich het afgelopen jaar op het ontwikkelen van haar route voor de jaren 2017-2020. Zij schetste in antwoord op de vraag van het Comité van Ministers een nieuw toekomstperspectief voor de organisatie met bijbehorende organisatiewijziging. Voor haar nieuwe strategie liet zij zich daarnaast inspireren door de ontwikkelingen in Nederland en Vlaanderen die de NVAO de afgelopen jaren hielp vormgeven, zoals de evaluatie van de organisatie in 2013, de pilot voor de instellingsreview in Vlaanderen in 2015-2017 en het nieuwe Nederlandse beoordelingskader in 2016, naast het nodige pionierswerk op het gebied van *joint degrees* en internationale wederzijdse erkenning van accreditaties en het vormgeven van een zelfevaluatie ter voorbereiding op de externe review in 2017. Tijdens al deze ontwikkelingen heeft de NVAO intensief gecommuniceerd met betrokken externe partijen om aan te sluiten bij hun ideeën en het draagvlak te vergroten. Ook de medewerkers van de NVAO leverden hun bijdrage aan de nieuwe wegen van de NVAO.

Tegelijk was de NVAO in 2016 in Vlaanderen volop bezig om op basis van haar 'waarderende aanpak' het kwaliteitszorgstelsel met de pilots instellingsreviews uit te voeren, naast de normale accreditaties voor nieuwe opleidingen, opleidingen in herstel, internationale samenwerkingen en instellingen die niet in de pilots participeren. Tevens heeft de NVAO ook zelf haar eerste stappen gezet richting de evaluatie eind 2017 als basis voor een nieuw kwaliteitszorgstelsel per 2020. In Nederland ging, naast de reguliere accreditaties en beoordelingen van nieuwe opleidingen, de aandacht uit naar het opzetten van een nieuw beoordelingskader ten behoeve van de volgende stap in het stelsel. Voor het nieuwe kader werd uitgebreid overleg gevoerd met de overheid en vertegenwoordigers van de VSNU, de Vereniging Hogescholen, de NRTO, evaluatiebureaus, studentenorganisaties, werkgevers en vakbonden. Tevens zijn voorbereidingen getroffen voor de start van de tweede ronde instellingstoets kwaliteitszorg in 2017. In beide regio's staat 'vertrouwen' weer centraal en worden autonomie en eigenaarschap van het kwaliteitszorgstelsel bij de hogeronderwijsinstellingen gestimuleerd. Gelijktijdig gaat in beide stelsels de aandacht uit naar het verminderen van de lastendruk en een gedifferentieerd instrumentarium.

De NVAO ontvangt jaarlijks diverse internationale delegaties om informatie te verstrekken over de kwaliteitszorgstelsels in Nederland en Vlaanderen en haar taken en werkzaamheden. Aan het einde van 2016 was het ons een eer om Zijne Majesteit Koning Filip der Belgen te mogen ontvangen als officieel onderdeel van het driedaagse staatsbezoek van het Belgisch koningspaar aan Nederland. Zijne Majesteit de Koning was in het gezelschap van minister-president Bourgeois van Vlaanderen en minister-president Paasch van de Duitstalige Gemeenschap in België.

Binnen de eigen organisatie waren wij verheugd dat het bestuur van de NVAO weer voltallig werd met de komst van ondergetekende als nieuwe vicevoorzitter en Marc Luwel als bestuurslid. Marc Luwel was tussen 2002 en 2007 eerder lid van het Dagelijks Bestuur en vicevoorzitter van de NVAO.

Het komende jaar zet de NVAO zich in om haar nieuw gekozen richting te implementeren en het vertrouwen in de kwaliteitszorgstelsels verder te versterken en binnen de internationale context onder de aandacht te brengen. Dit jaarverslag bevat een weerslag van haar activiteiten in 2016.

Anne Flierman, voorzitter
Ann Verreth, vicevoorzitter

Inhoud

	Pag.
Vijf hoofdthema's	4
Resultaten kerntaken	5
• Nederland	5
• Vlaanderen	9
• Overige activiteiten	11
• Internationale aspecten	11
Samenwerking met stakeholders	13
Organisatie	14
• Bestuur en Adviesraad NVAO	14
• Organisatie	15
• Financiën	19
Samengevatte jaarrekening	22
• Balans na resultaatbestemming per 31 december 2016	22
• Staat van baten en lasten over 2016	23
• Grondslagen van waardering en resultaatbepaling	23
• Toelichting op de staat van baten en lasten	25
• Controleverklaring van de onafhankelijke accountant	33
Lijst van begrippen en afkortingen	34

Vijf hoofdthema's

Als organisatie richtte de NVAO zich het afgelopen jaar naast haar kerntaken op vijf hoofdthema's: 1) het schetsen van een nieuw toekomstperspectief voor de organisatie als uitwerking van de vraag van het Comité van Ministers; 2) een wijziging in de organisatie; 3) het vernieuwen van de NVAO-strategie; 4) het schrijven van een zelfevaluatie ter voorbereiding op de externe review in 2017; en 5) het ontwikkelen van een nieuw Beoordelingskader accreditatiestelsel hoger onderwijs Nederland, en in Vlaanderen het starten met de voorbereiding van een nieuw kwaliteitszorgstelsel, naast het voortzetten van de pilot instellingsreview, zoals nader toegelicht op pagina's 8 en 10.

Het Comité van Ministers verzocht de NVAO eind 2015 om in het licht van de diverse beleidsontwikkelingen in Vlaanderen en in Nederland te onderzoeken welke **toekomstperspectieven** er zijn voor de NVAO, tegemoetkomend aan de wens om meer maatwerk te kunnen bieden bij het ontwikkelen van de Nederlandse en Vlaamse kwaliteitszorgstelsels. De kwaliteitszorg voor het Vlaamse en Nederlandse hoger onderwijs is op dezelfde internationaal vastgelegde basisprincipes gebaseerd, maar als binationale organisatie werkt de NVAO binnen cultureel en politiek verschillende stelsels die deze principes anders (kunnen) vormgeven. De afgelopen jaren zijn de kwaliteitszorgstelsels in Vlaanderen en Nederland daarom ieder met een eigen aanpak verder ontwikkeld.

De NVAO zal de ontwikkeling van beide stelsels per 2017 ondersteunen door onder één gezamenlijk bestuur een **Vlaamse** en een **Nederlandse afdeling** in te richten, ondersteund door een gezamenlijke afdeling voor facilitaire zaken. Hierdoor kan de organisatie zich richten op de specifieke wensen binnen de verschillende regio's en kunnen de taken daarvoor op de meest efficiënte werkwijze worden aangepakt. Tegelijk hecht de NVAO grote waarde aan haar binationaliteit. Zij laat deze blijvend tot uiting komen in haar internationale bestuur, haar gemengde teams van medewerkers en door samenwerking bij gezamenlijke projecten.

Tegelijk heeft de NVAO een **nieuwe strategienota** ontwikkeld voor de jaren 2017-2020, die begin 2017 werd gefinaliseerd. Het Dagelijks Bestuur en het Management Team organiseerden in het verslagjaar diverse strategische bijeenkomsten om de resultaten van de interne tussenevaluatie van de NVAO managementstructuur aan te laten sluiten bij de nieuwe strategische beleidsdoelstellingen en de voorziene nieuwe bestuurlijke structuur. Met de medewerkers vonden diverse strategiedagen plaats om de beleidslijnen verder uit te werken.

In 2016 is tevens aandacht geschonken aan het samenstellen van de zelfevaluatie ten behoeve van de **externe review** door ENQA in maart 2017. Een medewerker is voor het samenstellen van het zelfevaluatie rapport vrijgemaakt. De conceptversies van de zelfevaluatie zijn intern besproken. Begin november 2016 publiceerde de NVAO haar zelfevaluatie rapport. In januari 2017 is een proefaudit georganiseerd waarbij het panel sprak met vertegenwoordigers van de Nederlandse en Vlaamse ministeries van Onderwijs; externe *critical friends* namens de Vlaamse Interuniversitaire Raad (VLIR), de Associatie KU Leuven, de Rijksuniversiteit Groningen en adviesbureau Motivaction en leden van het Algemeen en Dagelijks Bestuur en het Management Team van de NVAO. Bij de review in maart 2017 wordt een open spreekuur georganiseerd.

Resultaten kerntaken

In 2016 werden in totaal 496 Nederlandse en Vlaamse aanvragen afgerond tegen 652 in 2015 (zie tabel 1). Voor Nederland bedroeg het aantal behandelde accreditatieaanvragen 260 (2015: 397). Het aantal beoordeelde nieuwe opleidingen steeg van 68 in 2015 naar 89 in 2016. In Vlaanderen werden 141 bestaande opleidingen (2015: 169) en 3 nieuwe opleidingen beoordeeld (2015: 14).

Tabel 1: Totaal afgehandelde aanvragen Nederland en Vlaanderen per 31 december

	Eindtotaal	Nederland			Vlaanderen	
		Bestaande	Nieuwe		Bestaande	Nieuwe
		opleidingen	opleidingen		opleidingen	opleidingen
		(accreditatie)	toets	(TNO)	(accreditatie)	(TNO)
2016	496	260 ¹	3	89 ²	141 ³	3
2015	652	397 ⁴	4	68	169	14
2014	807	646 ⁵	15	60	74	12
2013	801	515	24	50	206	6
2012	578	339	5	55	166	13

Nederland

In 2016 ontwikkelde de kwaliteit van de opleidingen in het hoger onderwijs in Nederland zich positief. Bijna alle accreditatieaanvragen van de universitaire opleidingen werden positief beoordeeld (98 procent) en ook bij de hbo-opleidingen werd het positieve beeld bestendigd (97 procent voldoende).

Het totaal aantal afgehandelde accreditatieaanvragen van **bestaande opleidingen** bedroeg het afgelopen jaar 260 (2015: 397), zie tabel 2 voor details. Daarvan werd het grootste deel als 'voldoende' beoordeeld (ruim 78 procent). Het aantal opleidingen waaraan het oordeel 'goed' werd toegekend, steeg het afgelopen jaar van 13 naar 18 procent (47 opleidingen). Er werd in het verslagjaar geen oordeel 'excellent' toegekend.

Bij de universiteiten daalde het aantal herstelperiodes van 11 procent in 2015 naar 2 procent in 2016. De opleidingen hebben de toetsprocedures beter op orde en de kwaliteit van de afstudeerwerken zelf is ook toegenomen. Het aantal als 'goed' beoordeelde wetenschappelijke opleidingen steeg van 6 procent in 2015 naar 24 procent in 2016.

Bij de hogescholen ontving 16 procent van de opleidingen in 2016 het oordeel 'goed' (2015: 22 procent) en daalde het aantal herstelperiodes naar 2 procent (2015: 3 procent).

¹ incl. 73 onderzoeksmasters

² incl. 21 associate degrees; 2 educatieve masters; 1 verzwaarde tno en 17 toetsing voldoen aan voorwaarden

³ incl. 2 na beperkte geldigheidsduur

⁴ incl. 73 onderzoeksmasters

⁵ incl. 12 onderzoeksmasters

Tabel 2: Totaal afgehandelde accreditatieaanvragen Nederland per 31-12-2016

	Eind-totaal	Voldoende	Goed	Excellent	Herstel-periode	Aanvraag ingetrokken
2016						
Wo						
Bekostigd	83	61 ⁶	19 ⁷	-	2	1
Privaat	3	2 ⁸	1	-	-	-
Totaal wo	86	63	20	-	2	1
Hbo						
Bekostigd	160	131 ⁹	27	-	2	-
Privaat	14	10 ¹⁰	-	-	1	3 ¹¹
Totaal hbo	174	141	27	-	3	3
Totaal 2016	260	204	47	-	5	4

Het totaal aantal afgehandelde aanvragen **toets nieuwe opleiding** steeg in 2016 naar 89 (2015: 68), zie tabel 3 voor details. Bij nieuwe opleidingen werden in 2016 meer voorwaarden opgelegd. Van de nieuwe universitaire opleidingen werd driekwart direct positief beoordeeld en ontving het resterende kwart (4 opleidingen) een positief oordeel 'onder voorwaarden' (accreditatie voor beperkte duur waarna de verbeteringen worden beoordeeld). Van de nieuwe wetenschappelijke opleidingen behaalde bijna 80 procent direct een 'voldoende'. Van de hogescholen werd ruim de helft van de nieuwe opleidingen positief beoordeeld.

Voor de **instellingstoets kwaliteitszorg** (ITK) zijn in 2016 nog drie aanvragen afgerond. In totaal beschikken nu 35 Nederlandse hogeronderwijsinstellingen over een positief besluit ITK, zie tabel 4 voor details. Bij tien instellingen werden in eerste instantie voorwaarden gesteld. Alle instellingen hebben nu aan deze voorwaarden voldaan. Vijf instellingen hebben hun aanvraag ingetrokken. In 2017 start de tweede beoordelingsronde van de ITK.

Vijf Nederlandse opleidingen ontvingen in 2016 van de NVAO een **bijzonder kenmerk**, namelijk voor Duurzaam hoger onderwijs; Certificering van Honoursonderwijs en driemaal Internationalisering. Voor het bijzonder (kwaliteits)kenmerk Internationalisering volgt de NVAO sinds 2016 het ECA Framework for the Assessment of Quality in Internationalisation, waarmee opleidingen het Europese Certificate for the Quality of Internationalisation (CeQulnt) kunnen aanvragen.

⁶ waarvan 27 na herstel

⁷ waarvan 2 na herstel

⁸ waarvan 1 na herstel

⁹ waarvan 8 na herstel

¹⁰ waarvan 1 na herstel

¹¹ waarvan 3 na herstel

Tabel 3: Totaal afgehandelde toetsen nieuwe opleiding Nederland per 31-12-2016

	Eind-totaal	Positief	Positief onder vw	Aan vw voldaan	Aanvraag ingetrokken
2016					
Wo					
Bekostigd	16	11 ¹²	4 ¹³	1	-
Privaat	-	-	-	-	-
Totaal wo	16	11	4	1	-
Hbo					
Bekostigd	22	8	7	4	3
Privaat	30	7	6	12	5
Totaal hbo	52	15	13	16	8
Associate degree					
Bekostigd	17	12	5	-	-
Privaat	4 ¹⁴	3	-	-	1
Totaal ad	21	15	5	-	1
Totaal 2016	89	41	22	17	9

Tabel 4: Totaal afgehandelde instellingstoetsen kwaliteitszorg (ITK) per 31-12-2016

	Totaal	Positief	Positief onder vw	Positief na vw
wo				
Bekostigd	14	10		4 ¹⁵
Privaat	1	-	-	1
Totaal wo	15	10	-	5
hbo				
Bekostigd	19	14	-	5
Privaat	1	1	-	-
Totaal hbo	20	15	-	5
Totaal	35	25	-	10

¹² waarvan 1 educatieve master

¹³ waarvan 1 educatieve master

¹⁴ waarvan 1 verzwaaard

¹⁵ Waarvan 1 definitief besluit januari 2017

Naast de reguliere accreditatieprocessen schonk de NVAO in Nederland in 2016 veel aandacht aan de ontwikkeling van het **Beoordelingskader accreditatiestelsel hoger onderwijs Nederland 2016** (kader 2016). Het nieuwe kader is binnen de huidige wetgeving geoptimaliseerd en biedt opleidingen en instellingen meer vrijheid, versterkt de positie van studenten en de verbeterfunctie en beperkt de beoordelingslast. Het kader kwam tot stand na nauw overleg met de koepelorganisaties VSNU, VH en NRTO, de studentenorganisaties ISO en LSVb, en evaluatiebureaus, werkgevers, vakbonden en overheid. Minister Bussemaker van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap plaatste na goedkeuring door de Staten-Generaal het kader op 20 december 2016 in de Staatscourant (stcrt-2016-69458). Het kader trad in werking op 1 januari 2017 en bevat een overgangsregeling.

Met de publicatie van twee systeembrede analyses over de accreditaties van de universitaire lerarenopleidingen en de tweedegraads lerarenopleidingen kon de NVAO in 2016 de accreditatieronde van de **Nederlandse lerarenopleidingen** sinds 2014 afronden. Met haar bevindingen uit 2015 over de accreditaties van de lerarenopleiding basisonderwijs (pabo's) is nu een goed beeld verstrekt van de kwaliteit van alle lerarenopleidingen. Wat de NVAO betreft leveren deze opleidingen een belangrijke bijdrage aan de Lerarenagenda 2013 - 2020 van minister Bussemaker van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap.

In maart 2016 publiceerde de NVAO de systeembrede analyse over de accreditaties van de *universitaire lerarenopleidingen* (ulo's). Om een bijdrage te leveren aan de versterking van de kennis en vaardigheden van leraren, en daarmee aan de kwaliteit van het onderwijs, presenteerde de NVAO samen met de Inspectie van het Onderwijs in november 2016 tevens de gezamenlijke notitie 'Van verleden naar toekomst: de universitaire lerarenopleidingen'. De NVAO en de inspectie constateerden in deze notitie dat de ulo's verschillende opleidingsvarianten en -routes kennen en in beweging zijn en blijven. Maatwerk en aandacht voor verschillen tussen studenten binnen het opleidingsprogramma is daarom geboden. Tot slot vroegen de NVAO en de inspectie aandacht voor het versterken van de vakdidactiek en de doorgaande professionalisering van de ulo's.

In november 2016 verscheen de systeembrede analyse over de accreditaties van de *tweedegraads lerarenopleidingen*. Van de 126 beoordeelde hbo-bacheloropleidingen tot leraar voortgezet onderwijs van de tweede graad werden bij een groot deel van de opleidingen (120) één of meer criteria ('standaarden') als 'goed' beoordeeld en ontvingen 24 opleidingen het eindoordeel 'goed' (19 procent). De NVAO adviseerde de opleidingen om zich de komende tijd te richten op: 1) het verder vormgeven van de afstudeer-richtingen algemeen vormend en beroepsonderwijs; 2) het binnenhalen van meer expertise op het gebied van het beroepsonderwijs; 3) het zoveel mogelijk minimaliseren van verschillen tussen de kwaliteit van stages op een reguliere stageschool en een 'opleidingsschool'; 4) het verder ontwikkelen van de onderzoeksleerlijn; 5) aanwezige taalachterstanden wegwerken; en 6) gezamenlijk de ervaringen met de studiekeuzecheck en decentrale selectie monitoren en evalueren om studiesuccesfactoren uit te wisselen.

In 2016 heeft de NVAO de **aanvullende criteria voor het beoordelen van onderzoeksmasters** nader uitgewerkt, in nauw overleg met de VSNU en als opvolging van de bestaande richtlijn na het beëindigen van de betrokkenheid van de Koninklijke Nederlandse Academie voor Wetenschappen (KNAW) bij het beoordelen van onderzoeksmasters.

Vlaanderen

In 2016 heeft de NVAO in Vlaanderen 141 **bestaande opleidingen** tegen het licht gehouden, waarvan 110 academische en 31 professionele opleidingen. In totaal ontvingen 40 opleidingen het oordeel 'goed' en werden 78 opleidingen als 'voldoende' beoordeeld (zie tabel 5).

Tabel 5: Totaal afgehandelde accreditatieaanvragen Vlaanderen per 31-12-2016

	Eind-totaal	Excellent	Goed	Voldoen de	Beperkte geldigheidsduur
2016					
academisch					
Ambtshalve geregistreerde instelling	107	1	37	66	3
Geregistreerde instelling	3	-	-	-	3
Totaal academisch	110	1	37	66	6
professioneel					
Ambtshalve geregistreerde instelling	30	-	3	12	15
Geregistreerde instelling	1	-	-	-	1
Totaal professioneel	31	-	3	12	16
Totaal 2016	141	1	40	78	22

De master na master (manama) Master of Science in Public Health van het Instituut voor Tropische Geneeskunde in Antwerpen ontving in augustus 2016 de beoordeling 'excellent'. Dit eindoordeel is vrij uniek en het betekent dat de opleiding ver uitsteekt boven de basiskwaliteit. Enkel in 2013 ging de Universiteit Gent het Antwerpse instituut voor met een excellent voor de *joint degree* European Master of Law and Economics.

In totaal ontvingen vorig jaar 22 bestaande opleidingen een oordeel '**voldoende met beperkte geldigheidsduur**', vooral professionele bacheloropleidingen verpleegkunde. Deze opleidingen duren nu vier in plaats van drie jaar om te voldoen aan de Europese richtlijnen. De uitbreiding van de studieomvang ging gepaard met een aanzienlijke curriculumvernieuwing en om de impact hiervan nauwlettend in de gaten te kunnen houden, is accreditatie verleend met een beperkte geldigheidsduur.

Het afgelopen jaar werden drie aanvragen voor **nieuwe opleidingen** beoordeeld, die alle het bericht kregen dat ze mogen starten (zie tabel 6). Het aantal aanvragen nieuwe opleidingen is beperkt, aangezien er voor hogescholen en universiteiten een moratorium op nieuwe opleidingen geldt.

Tabel 6: Totaal afgehandelde toetsen nieuwe opleiding Vlaanderen per 31-12-2016

	Eindtotaal	Positief	Aanvraag ingetrokken
2016			
academisch			
Ambtshalve geregistreerde instelling	1	1	-
Geregistreerde instelling	2	2	-
Totaal academisch	3	3	-
professioneel			
Ambtshalve geregistreerde instelling	-	-	-
Geregistreerde instelling	-	-	-
Totaal professioneel	-	-	-
Totaal 2016	3	3	-

In 2016 vonden de eerste 12 **instellingsreviews** plaats van de in totaal 18 instellingsbeoordelingen. Sinds het academiejaar 2015-2016 beoordeelt de NVAO de kwaliteit aan de hogescholen en universiteiten in Vlaanderen via een pilot instellingsreview. Instellingen krijgen daarbij de mogelijkheid om aan te tonen dat ze op instellingsniveau een sterk uitgewerkt onderwijsbeleid hebben, waarmee ze de kwaliteit van hun opleidingen kunnen ontwikkelen en zelf instaan voor de borging daarvan. Voordien moesten ze de kwaliteit per opleiding aantonen in afzonderlijke opleidingsvisitaties. Alle Vlaamse (ambtshalve) geregistreerde hogescholen en universiteiten nemen deel aan deze pilot.

De NVAO ontwikkelde voor de instellingsreview de **waarderende aanpak**. Deze aanpak erkent de verantwoordelijkheid die de instellingen de afgelopen decennia hebben opgenomen ten aanzien van het eigen onderwijsbeleid en de borging van de kwaliteit op opleidingsniveau, en vertaalt zich in een focus op 'succesfactoren', op wat goed loopt en hoe dat komt, zonder blind te zijn voor hetgeen beter zou kunnen. Hierbij vormen de context van de instelling, het gekozen onderwijsbeleid en de daaruit voortvloeiende regie steeds het uitgangspunt. Alle onderdelen van het visitatieproces zijn door de NVAO waarderend vormgegeven: van de initiatie van de commissieleden, de organisatie van de locatiebezoeken en de consistentie-aanpak tot de eindrapportage.

Alle instellingsbeoordelingen zullen in de zomer van 2017 afgerond zijn. De NVAO publiceert dan de besluiten en onderliggende rapporten, samen met een algemene overzichtsrapportage. Deze beoordelingen gelden als een nulmeting en vormen de basis voor een grondige evaluatie van het huidige kwaliteitszorgstelsel. Dat kan in 2018 de deuren openen naar een nieuw stelsel, met als doel om in 2020 effectief van start te gaan. In de tussentijd zijn de accreditatietermijnen van de bestaande opleidingen verlengd. Het moratorium op nieuwe opleidingen is nog steeds van kracht.

De NVAO houdt via een maandelijkse nieuwsbrief geïnteresseerden op de hoogte van de nieuwste ontwikkelingen. **SAMENarries** geven de betrokken instellingen de kans om onderling en met de NVAO hun ervaringen met de instellingsreviews te delen.

Overige activiteiten

De NVAO heeft in 2016 in Vlaanderen tevens aandacht besteed aan twee aanvragen voor het wijzigen van de studieomvang (2015: 2) (voor 2017 worden meer aanvragen verwacht); de validatie van vijf domeinspecifieke leerresultaten en het behandelen van één bezwaar tegen een besluit van de NVAO. De uitspraak hierover vindt plaats in 2017.

In Nederland heeft de NVAO het afgelopen jaar positief besloten op 23 aanvragen voor het samenvoegen van opleidingen (planningsneutrale conversie) en één aanvraag afgehandeld in het kader van de procedure om te komen tot een rechtspersoon voor hoger onderwijs (op basis van het negatieve advies van het panel heeft de instelling de aanvraag ingetrokken). Tevens zijn drie verzoeken behandeld op grond van de Wet openbaarheid van bestuur (WOB). Daarvan is in het verslagjaar in één casus een besluit genomen waartegen geen bezwaar werd aangetekend. De overige twee procedures worden in 2017 afgerond.

In 2016 heeft de NVAO in Nederland geen bezwaar behandeld in het kader van de Wet op het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek (WHW). Er werd eenmaal een beroep ingesteld tegen een besluit van de NVAO bij de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State in het kader van de 'volkomen cycluseis' bij de procedure om te komen tot een rechtspersoon voor hoger onderwijs. De NVAO werd door de Afdeling bestuursrechtspraak in april 2016 in het ongelijk gesteld. Het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap heeft aangegeven de onderhavige 'volkomen cycluseis' te repareren via de Wet bescherming namen en graden hoger onderwijs (deze wet is begin 2017 gepubliceerd in het Staatsblad - Stb. 2017-97 en inwerkingtreding vindt plaats via Koninklijk Besluit). Er vonden in het verslagjaar geen uitspraken plaats van andere Nederlandse rechterlijke instanties.

Tot slot had de NVAO het afgelopen jaar in Nederland een actieve en vaak mede-richtinggevende rol bij de nieuwe titulatuur in het hbo; het vastleggen van visitatiegroepen en het *up-to-date* houden van het visitatierooster; de ontwikkeling van het beoordelingskader en het experiment flexibilisering. Tevens is aandacht geschonken aan het trainen van voorzitters, secretarissen en studentleden van panels.

Internationale aspecten

De NVAO is binationaal en werkt internationaal samen. Zij vervult haar taken in de context van het Europese Bolognaproces. Internationale samenwerking biedt de NVAO de mogelijkheid om kennis en *best practices* uit te wisselen, van elkaars ervaringen te leren en relaties met internationale experts op te bouwen.

De NVAO maakt deel uit van **drie internationale netwerken** van kwaliteitszorg-organisaties in het hoger onderwijs: 1) de European Association for Quality Assurance in Higher Education (ENQA); 2) het European Consortium for Accreditation in Higher Education (ECA); en 3) het International Network for Quality Assurance Agencies in Higher Education (INQAAHE).

De NVAO verzorgt het secretariaat van ECA en neemt deel aan het ECA-bestuur. Vicevoorzitter Ann Verreth trad in maart 2016 toe tot het bestuur van ECA. NVAO-bestuurders en medewerkers hebben zitting in het bestuur en werkgroepen van ECA en ENQA.

De NVAO is opgenomen in het **onafhankelijke Europese register** European Quality Assurance Register for Higher Education (EQAR).

In 2016 tekende de NVAO **internationale samenwerkingsovereenkomsten** met de European Association of Development Research and Training Institutes (EADI); de European Association for Public Administration Accreditation (EAPAA) en het International Centre of Excellence in Tourism and Hospitality Education (THE-ICE). De samenwerkingsovereenkomsten werden gesloten in vervolg op de eerdere overeenkomsten met de Association to Advance Collegiate Schools of Business (AACSB); de Duitse Akkreditierungsrat en de European Foundation for Management Development (EFMD). Doel van dergelijke overeenkomsten is om de verschillende accreditatieprocessen te stroomlijnen en te combineren waardoor voor de opleidingen door middel van een gezamenlijk proces dubbele accreditatie mogelijk is en de administratieve lasten aanzienlijk verminderen.

In juni 2016 kon de NVAO 18 opleidingen accrediteren binnen het vakgebied bedrijfskunde, economie en econometrie van de Universiteit van Amsterdam (UvA) die op basis van de samenwerkingsovereenkomst met AACSB waren beoordeeld. De NVAO wil de komende jaren meer van deze internationale overeenkomsten aangaan, aansluitend bij de wensen van de hogeronderwijsinstellingen zelf.

Bestuursleden en medewerkers van de NVAO bezochten het afgelopen jaar vergaderingen van internationale accreditatienetwerken. Tevens werden **werkbezoeken** gebracht aan Nederlandse en Vlaamse instellingen en collega-organisaties in Engeland en Noorwegen.

De NVAO ontving in 2016 **buitenlandse delegaties** uit Armenië (ANQA, higher education institutions, Ministry of Education); Bhutan (Royal University of Bhutan); China (via Nuffic); Curaçao (Ministry of Education); Denemarken (The Accreditation Institution); Duitsland (Akkreditierungsrat, Ludwig-Maximilians-Universität Munich); Israël (Council for Higher Education); Kroatië (Croatian Agency for Science and Higher Education, Ministry of Education); Mali (Ministry of Education); Noorwegen (NOKUT) en Saoedi Arabië (Equivalence Office King Saud Medical City).

Zelf organiseerde de NVAO twee **internationale congressen**. In mei 2016 vond de zevende editie van de Good Practices Workshop (GPW) plaats over 'Good practices in internationalisering' bij Hogeschool VIVES in Kortrijk in samenwerking met de Flanders Knowledge Area (Vlaanderen) en EP-Nuffic (Nederland). In december 2016 organiseerden de NVAO en ECA in het Kurhaus te Scheveningen het jaarlijkse Winter Seminar over het thema 'Quality Assurance of Cross-Border Higher Education' voor ruim honderd nationale en internationale deelnemers.

Samenwerking met stakeholders

De NVAO overlegt periodiek met de Vlaamse en Nederlandse ministers van Onderwijs. Tweemaal per jaar participeert het Dagelijks Bestuur van de NVAO in het overleg tussen beide ministers (Comité van Ministers). Met de Nederlandse en Vlaamse departementen van Onderwijs vindt tevens ambtelijk overleg plaats.

In Vlaanderen organiseert de NVAO in de klankbordgroep het overleg met het Departement Onderwijs en Vorming, het Kabinet van Vlaams minister van Onderwijs, de Vlaams Interuniversitaire Raad (VLIR), de Vlaamse Hogescholenraad (VLHORA) en de studentenorganisatie VVS over de ontwikkeling van het Vlaamse accreditatiestelsel en thema's die overleg vragen.

De NVAO is waarnemer in de Stuurgroep *learning outcomes* van de Vlaamse Universiteiten en Hogescholen Raad (VLUHR). Met het Vlaamse evaluatieorgaan VLUHR-KZ bespreekt de NVAO periodiek de uitvoering van de visitatietrajecten. De NVAO werkt samen met de Vlaamse Interuniversitaire Raad (VLIR); de Vlaamse Hogescholenraad (VLHORA); NARIC Vlaanderen; het Agentschap voor Hoger Onderwijs, Volwassenenonderwijs, Kwalificaties en Studietoelagen (AHOVOKS) en de Vlaamse Onderwijsraad (VLOR).

In Nederland houdt de NVAO op diverse niveaus contact met de Nederlandse en Vlaamse koepelorganisaties Vereniging van Universiteiten (VSNU); de Vereniging Hogescholen (VH); de Nederlandse Raad voor Training en Opleiding (NRTO); de Inspectie van het Onderwijs; de Onderwijsraad; de Nederlandse organisatie voor internationale samenwerking in het hoger onderwijs (EP-Nuffic); het Informatiecentrum Diplomawaardering (IDW); de evaluatieorganisaties AeQui, evaluatiebureau voor het hoger onderwijs, Certiked, Hobéon Certificering bv, MusiQuE - MusiQuE Quality Enhancement, NQA Netherlands Quality Agency en QANU Quality Assurance Netherlands Universities; het Interstedelijk Studenten Overleg (ISO) en de Landelijke Studenten Vakbond (LSVb).

Organisatie Bestuur en Adviesraad NVAO

Na het vertrek van vicevoorzitter Ann Demeulemeester en bestuurslid Lucien Bollaert werden namens het Comité van Ministers en op voordracht van Hilde Crevits, viceminister-president van de Vlaamse Regering en Vlaams minister van Onderwijs, mevrouw *lic. A. (Ann) Verreth* en de heer *dr. M.J.J. (Marc) Luwel* per 1 januari 2016 benoemd tot nieuwe Vlaamse leden van het Bestuur van de Nederlands-Vlaamse Accreditatieorganisatie (NVAO). Zij traden beiden tevens toe tot het Dagelijks Bestuur, Ann Verreth als nieuwe vicevoorzitter en Marc Luwel als bestuurslid. Laatstgenoemde was ook tussen 2002 en 2007 lid van het Dagelijks Bestuur en vicevoorzitter van de NVAO.

Per 2017 zijn mevrouw *Claire Tillekaerts* en de heren *Bruno Bruins*, *Koen Geven* en *Ruddy Doom* aftredend en/of verkiesbaar als lid van het Algemeen Bestuur. Ook in de Adviesraad vonden in 2016 enkele wisselingen plaats. De NVAO bedankt alle bestuursleden voor de getoonde inzet in de afgelopen jaren. Bij het vervullen van de vacatures wordt rekening gehouden met de organisatieontwikkeling van de NVAO in 2017.

Het Algemeen Bestuur kwam in 2016 maandelijks bijeen en de Adviesraad tweemaal in geheel 2016. Het Dagelijks Bestuur van de NVAO vergaderde wekelijks. Het Dagelijks Bestuur organiseerde in het verslagjaar tevens bijeenkomsten over strategische beleidsonderwerpen. Daarbij waren leden van het Management Team aanwezig.

Samenstelling Algemeen Bestuur NVAO (per 31 december 2016)

Anne Flierman (voorzitter)
Ann Verreth (vicevoorzitter)
Bruno Bruins
Ruddy Doom
Mia De Schamphelaere
Koen Geven
Marc Luwel (lid Dagelijks Bestuur)
Bart Maes
Paul van Roon
Claire Tillekaerts
Jasper Tuytel
Lieteke van Vucht Tijssen
Paul Zevenbergen (lid Dagelijks Bestuur)

Samenstelling Dagelijks Bestuur NVAO (per 31 december 2016)

Anne Flierman (voorzitter)
Ann Verreth (vicevoorzitter)
Marc Luwel
Paul Zevenbergen

Samenstelling Adviesraad NVAO (alfabetisch, per 31 december 2016)

Jarmo Berkhout (LSVb)
Pim Breebaart (Vereniging Hogescholen)
Tom Demeyer (SERV - werkgevers)
Bart Feys (VVS)
Ton van Haaften (VSNU)
Harry Martens (VLIR)
Truus Omta (NRTO)
Jan Sinnige (ISO)
Jan Soons (SERV - werknemers)
Luc Van de Velde (VLHORA)

Plaatsvervangende leden

Dorien De Pauw (VVS)
Ann De Schepper (VLIR)
Hugo Deckers (SERV - werknemers)
Nele Muys (SERV - werkgevers)
Machteld Verbruggen (VLHORA)

Organisatie

Interne kwaliteitszorg

Op het gebied van **interne kwaliteitszorg** is in 2016 voortgegaan met het evalueren van de primaire werkprocessen rond accreditatie, toets nieuwe opleiding en instellingstoets kwaliteitszorg na het afronden van iedere aanvraag. Met de evaluatie van de Vlaamse instellingsreview is in 2016 een start gemaakt. De verbeterpunten uit de evaluaties worden periodiek met de medewerkers en het managementteam besproken en halfjaarlijks in een verbeteragenda opgenomen, die door het Management Team wordt opgevolgd.

In de tweede helft van 2016 organiseerde de NVAO na een pitch bij drie onderzoeksbureaus via Motivaction een kwalitatief onderzoek naar het imago van de NVAO bij haar externe stakeholders in Nederland en Vlaanderen. De eindrapportage 'Reputatieonderzoek onder stakeholders' ontving zij begin december 2016. De resultaten van het onderzoek worden meegenomen in het communicatieplan 2017-2020.

Communicatie

Communicatief gezien stond in 2016 de **berichtgeving** centraal over de afgeronde besluitvorming; de zelfevaluatie; de maandelijkse ontwikkelingen rond de nieuwe hbo-titulatuur; de resultaten van de accreditatierondes van de universitaire en tweedegraads lerarenopleidingen en de systeembrede analyses hierover; de studieduurverlenging van de verpleegkundeopleidingen in Vlaanderen; de internationale samenwerkings-overeenkomsten; en de ontwikkelingen rond de Vlaamse instellingsreviews en het nieuwe Nederlandse beoordelingskader. In april 2016 werd apart informatie verstrekt over het intrekken van de accreditatie van de opleiding International Business and Management Studies (IBMS) van Europort Business School door de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap op advies van de NVAO. De opleiding bleek van onvoldoende kwaliteit. De NVAO kon het afgelopen jaar ook melden dat de 26 bachelor-

en masteropleidingen in de Geesteswetenschappen die in 2014 een herstelperiode kregen toegekend de gewenste verbeteringen hadden aangebracht (25 opleidingen in juni 2016 en één opleiding aan het einde van het jaar). Voor alle opleidingen kon de accreditatietermijn weer worden verlengd tot de reguliere zes jaar.

In januari en juli 2016 publiceerde NVAO haar **(half)jaarbericht** over de voortgang van de aanvragen op instellings- en opleidingsniveau (bestaande en nieuwe opleidingen). Het Vlaamse Veto publiceerde in maart 2016 het interview met NVAO-vicevoorzitter Ann Verreth en bestuurslid Marc Luwel over de kwaliteit van hoger onderwijs en de nieuwe instellingsreviews ("NVAO over Vlaams hoger onderwijs: 'Wij zijn gewoon goed'"). In mei 2016 verscheen op hogeronderwijsplatform *ScienceGuide* het interview "Meer ruimte voor eigen kwaliteit" met NVAO-voorzitter Anne Flierman.

Het was de NVAO in het verslagjaar een eer om op 29 november 2016 **Zijne Majesteit Koning Filip der Belgen** te mogen ontvangen, als onderdeel van het driedaagse staatsbezoek van het Belgisch koningspaar aan Nederland. Zijne Majesteit de Koning werd vergezeld door minister-president Bourgeois van Vlaanderen en minister-president Paasch van de Duitstalige Gemeenschap in België. Na verwelkoming door NVAO-voorzitter Anne Flierman en een toespraak van minister-president Bourgeois presenteerden de heer Freddy Coignoul, president van CoQER en ere-vice-rector van de Universiteit van Luik; mevrouw Yoneko Nurtantio, projectmanager AEQES en Anne Flierman de recente ontwikkelingen op het gebied van kwaliteitszorg binnen het hoger onderwijs en de werkzaamheden van de eigen accreditatieorganisatie in de Franstalige Gemeenschap van België, Nederland en Vlaanderen. Voorafgaand aan het koninklijk bezoek discussieerde een Vlaams-Nederlandse academische delegatie over prestatieafspraken en de borging van de kwaliteit van het hoger onderwijs, op basis van een bijdrage van prof. dr. Arie Nieuwenhuijzen Kruseman en onder leiding van Vlaams journalist Guy Tegenbos.

In februari 2016 werd het tweede **SAMENarie** georganiseerd voor de Vlaamse contactpersonen in het kader van de instellingsreviews. Met de deelnemers en studentenorganisatie VVS werd gesproken over wat de waarderende aanpak betekent voor het locatiebezoek en de rapportage. Tijdens rondetafelgesprekken werd nagegaan wat het effect van de waarderende aanpak is binnen de eigen instelling en aan de hand van *speeddates* is bekeken op welke wijze de instellingen de publieke informatie over hun kwaliteit in 2017 voor zich zien.

De Nederlandse kwaliteitszorgmedewerkers en secretarissen werden in maart 2016 in **drie regionale bijeenkomsten** bijgepraat over het nieuwe beoordelingskader en de voortgang rondom de ontwikkeling van het accreditatiestelsel.

In juli 2016 organiseerde de NVAO op haar bureau in Den Haag een *meet & greet* voor haar relaties.

Automatisering

Op het gebied van automatisering zijn in 2016, naast het normale IT-beheer, de Nederlandse en Engelstalige zoekmachines van de NVAO-databank vernieuwd en is gestart met het aanpassen van de interne databank en workflowsystemen aan het nieuwe Nederlandse kader en met de optimalisatie van de werkprocessen.

In de NVAO-databank worden de accreditatiegegevens van de Nederlandse en Vlaamse instellingen en opleidingen verrijkt met de gegevens van het Centraal Register Opleidingen Hoger Onderwijs (CROHO) en het Hogeronderwijsregister (HOR).

HRM

De NVAO voerde met de **Personeelsvertegenwoordiging** (PV) tweemaandelijks overleg waarin de organisatieontwikkeling een belangrijk agendapunt vormde. De PV verstrekke advies aan de werkgever over het voorziene HRM-beleid, de nieuwe organisatiestructuur en de vacatures voor de directeuren Nederland en Vlaanderen, het afdelingshoofd Nederland.

In april 2016 trad drs. R. Hageman aan als teamleider en lid van het Management Team.

Samenstelling Management Team (per 31 december 2016)

Rudy Derdelinckx (directeur)
René Hageman (teamleider beleid)
Nancy Van San (teamleider planning)
Adri Wildeboer (hoofd bedrijfsvoering a.i.)

In 2016 waren **46 mensen werkzaam** bij de NVAO (2015: 43) (zie tabel 7). Er zijn in het verslagjaar een Vlaamse en vier Nederlandse beleidsmedewerkers geworven als opvolging van vertrekkende medewerkers. Op ad interim basis werd een hoofd bedrijfsvoering/coördinator HRM aangetrokken. In het verslagjaar is opnieuw gebruikgemaakt van een kleine groep vaste inhuur- en oproepkrachten als achtervang voor de bedrijfsvoering, de catering/logistiek en IT. Aan het einde van het jaar is gestart met het werven van twee directeuren voor Nederland en Vlaanderen per begin 2017. Met een kleine formatie om aanvragen en overige projecten te behandelen rond de Vlaamse en Nederlandse stelsels is de werkdruk hoog. De verwachting is dat deze de komende jaren niet zal afnemen, gelet op het takenpakket en de taakstelling.

Tabel 7: Fte's per functie, per 31 december 2016 (excl. bestuur en inhuur)

Functie	Fte in dienst 2016	Fte detachering 2016	Totaal 2016	Fte in dienst 2015	Fte detachering 2015	Totaal 2015
Dagelijks Bestuur						
Bestuur	2,0	2,0	4,0	3,0	-	3,0
			4,0			3,0
Managementteam						
Directie	-	1,0	1,0	-	1,0	1,0
Hoofd bedrijfsvoering	-	1,0	1,0	1,0	-	1,0
Teamleiders	2,0	-	2,0	1,0	-	1,0
			4,0			3,0

Staf						
Communicatie	1,1	-	1,1	2,1	-	2,1
Jurist	0,8	-	0,8	0,8	-	0,8
			1,9			2,9
Beleidsmedewerkers						
Beleidsmedewerkers	14,8	2,0	16,8	13,7	1,0	14,7
Beleidsmedewerkers Internationaal	2,2	1,0	3,2	1,2	1,0	2,2
			20,0			17,9
Bedrijfsvoering en ondersteuning						
Financiën	2,1	-	2,1	2,1	-	2,1
Personeelszaken	1,0	-	1,0	1,0	-	1,0
Ondersteuning	8,8	-	8,8	9,5	-	9,5
ICT	2,1	-	2,1	2,0	-	2,0
Catering en logistiek	2,2	-	2,2	1,1	-	1,1
			16,2			15,7
Totaal	39,1	7,0	46,1	39,5	3,0	42,5

CDHO - CMMBO

In het gebouw van de NVAO in Den Haag zijn tevens gevestigd de Commissie Doelmatigheid Hoger Onderwijs (CDHO) en de Commissie Macrodoelmatigheid MBO (CMMBO) (zie tabel 8). Deze commissies opereren onafhankelijk. Logistiek, faciliteiten en personeel van deze commissies zijn wel ondergebracht bij de NVAO. In 2016 is voor CDHO een deeltijd beleidsmedewerker geworven, mede voor vervanging tijdens zwangerschapsverlof.

Tabel 8: CDHO en CMMBO fte's per functie, per 31 december

Functie	Fte in dienst 2016	Fte detachering 2016	Totaal 2016	Fte in dienst 2015	Fte detachering 2015	Totaal 2015
CDHO	3,75	-	3,75	3,75	-	3,75
CMMBO	2,46	-	2,46	-	1,0	1,0
Totaal	6,21	-	6,21	3,75	1,0	4,75

Financiën

De NVAO heeft over het jaar 2016 een positief resultaat behaald van € 730.000 (2015: winst € 506.000). Het positief resultaat wordt voor € 780.000 aan Nederland toegerekend en voor € 50.000 negatief aan Vlaanderen. Het is in belangrijke mate te verklaren door éénmalige meevallers. Zo zijn inkomsten uit toetsing en accreditatie verantwoord van aanvragen die in voorgaande jaren nog onderhanden waren en in 2016 zijn afgerond. Deze methodiek wordt al jaren door de NVAO gehanteerd en is in de voorgaande jaarverslagen ook meegenomen. Het tekort voor Vlaanderen ligt aanzienlijk lager dan begroot onder meer door een zuinig beleid met betrekking tot de pilot instellingsreviews, personele budgettaire meevallers door tijdelijke niet-vervanging in de selectiefase.

Daarnaast werd met het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW) afgesproken dat vanwege de taakstellingen die zijn opgelegd aan zelfstandige bestuursorganen, de 5%-regel voor de maximale hoogte van de onbestemde reserve van de NVAO niet wordt toegepast voor de jaren 2014 tot en met 2018. Deze periode wordt gezien als één periode waarbij overschotten en tekorten met elkaar worden verrekend. Deze komen dus tot en met 2018 ten bate/laste van de NVAO-reserves.

Tenslotte werd er voor 2016 vanuit Vlaanderen een budget toegekend van € 181.000 voor HBO5, maar zijn de ermee gepaard gaande activiteiten deels doorgeschoven naar 2017. Om deze activiteiten in 2017 uit te voeren, wordt een bestemde reserve aangelegd.

Er zijn in 2016 minder Nederlandse en Vlaamse aanvragen voor accreditatie en de toets nieuwe opleiding ingediend dan gepland. De tijdsinzet van medewerkers kon deels worden opgevangen door de inzet voor het nieuwe kader 2016 en het omvormen naar de bestaande wetgeving dat in 2016 werd gerealiseerd. Daardoor is de voor deze projecten voorziene bestemde reserve maar beperkt aangewend. Daarnaast zijn er door de instellingsreviews ook meer inkomsten uit Vlaamse aanvragen gerealiseerd.

Na verwerking van het resultaat komt het vermogen van de NVAO uit op € 2.740.000 (2015: € 2.010.000). De solvabiliteit komt daarmee op 48,1 procent (2015: 42,8 procent).

Voor het jaar 2017 worden er mutaties verwacht ten aanzien van de Nederlandse subsidie als gevolg van lopend overleg met het ministerie van OCW over de afstemming van de taken en de daarvoor benodigde middelen van de NVAO in de periode tot en met 2020. De ontwikkeling van de omzet en de rendabiliteit zullen vooral afhankelijk zijn van het feitelijk aantal uitgevoerde toetsen en accreditaties. Voor 2017 wordt in de begroting een negatief resultaat verwacht. Langs Nederlandse zijde wordt de nieuwe ronde instellingstoetsen opgestart met zes instellingstoetsen in 2017 en wordt het nieuwe Nederlandse accreditatiestelsel uitgewerkt en uitgevoerd. Verder zal het aantal accreditatieaanvragen in 2017 beduidend hoger liggen dan in 2016. Dit is het gevolg van het zogeheten visitatierooster, waarin de inleverdata van aanvragen meerjarig is vastgelegd om de in 2014 ingevoerde clusterwijze beoordeling van opleidingen mogelijk te maken.

Langs Vlaamse zijde zal in 2017 de pilot instellingsreviews worden afgerond en het nieuwe Vlaams kwaliteitszorgstelsel worden voorbereid. De middelen zijn voor deze activiteiten in de begroting 2017 opgenomen.

Ook zal in 2017 de externe review van de NVAO plaatsvinden. Daarnaast worden ontwikkelingen gepland in de organisatie, mede in het licht van de taakstelling die in Nederland in de periode 2016-2018 is voorzien.

Een samenvatting van de begroting 2017 is aan het einde van deze paragraaf opgenomen.

Het goede financiële resultaat in 2016 ten spijt, voorziet de NVAO een veel minder gunstig meerjarig perspectief. Een aantal incidentele factoren heeft een gunstig effect op 2016 gehad, vooral de bezuinigingstaakstelling aan Nederlandse zijde stelt de NVAO meerjarig voor een stevige uitdaging en daardoor zijn de komende jaren tekorten te voorzien. Met het ministerie van OCW is hier overleg over gaande, waarvan in het voorjaar 2017 een uitkomst wordt verwacht.

Marktrisico of prijsrisico

De NVAO heeft geen financiële instrumenten waarover een bijzonder marktrisico of prijsrisico wordt gelopen.

Kredietrisico

De afnemers van de NVAO zijn voornamelijk onderwijsinstellingen in het hoger en wetenschappelijk onderwijs. De NVAO schat de kans laag in dat haar afnemers niet aan hun betalingsverplichtingen kunnen voldoen. Daarbij dienen aanvragen betaald te worden, voorafgaand aan de behandeling er van. Om die reden heeft de NVAO geen maatregelen genomen om dit risico te verlagen.

Liquiditeitsrisico

Onder normale omstandigheden verwacht de NVAO in 2017 geen bijzonderheden rond de liquiditeitspositie. Voor alle wettelijk taken geldt dat de instellingen de tarieven betalen voorafgaand of in de aanvangsfase van een beoordeling.

Kasstroomrisico

De NVAO beschikt niet over financiële instrumenten waarover onzekerheid bestaat over toekomstige kasstromen.

Begroting 2017

In onderstaande tabel is de begroting 2017 opgenomen. De realisatie 2016 is hierbij toegevoegd.

BEGROTING 2017							
	Begroting 2017	Nederland	Vlaanderen	Gewijzigde Begroting 2016	Realisatie 2016	Realisatie 2015	Verschil 2016 - 2017
	k€	k€	k€	k€	k€	k€	k€
Bedrijfsopbrengsten							
Netto subsidies/dotaties	4.978	2.750	2.228	5.214	5.488	5.746	(237)
Inkomsten uit toetsing en accreditatie	1.990	1.582	408	2.351	2.189	1.604	(361)
Inkomsten uit extra wettelijke taken	181	-	181	181	416	122	-
Inkomsten projecten	-	-	-	72	3	174	(72)
Inkomsten hosting	212	127	85	205	205	159	7
Overige inkomsten	89	87	2	94	25	55	(5)
	7.448	4.546	2.903	8.117	8.326	7.860	(668)
Bedrijfslasten							
Lonen en salarissen	3.514	2.334	1.179	3.536	3.378	3.248	(22)
Sociale lasten	861	609	252	867	695	879	(6)
Afschrijvingskosten	247	149	98	202	193	181	45
Algemene werkingskosten	1.741	874	867	1.857	2.154	1.945	(116)
Inzet deskundigen	1.235	840	395	1.467	1.084	907	(232)
Externe kosten aanvullende taken	122	-	122	-	-	107	122
Externe kosten projecten	-	-	-	3	107	112	(3)
Onvoorzien	74	45	29	81	-	-	(7)
	7.793	4.851	2.942	8.013	7.611	7.379	(220)
Bedrijfsresultaat	(344)	(305)	(39)	104	715	481	(448)
Rentebaten en -lasten	24	14	10	24	15	24	-
Resultaat	(320)	(291)	(29)	128	730	505	(448)

Samengevatte jaarrekening

Er zijn in Nederland geen algemeen vastgestelde criteria beschikbaar voor het opstellen van samengevatte financiële overzichten. Het doel van deze samenvatting is inzicht te geven in de belangrijkste financiële stromen van de NVAO op een voor iedereen toegankelijke plaats op de website. De gehanteerde criteria en het aggregatieniveau van deze samenvatting zijn hierop toegespitst. Dit verkort financieel overzicht bevat niet alle informatie die in de volledige jaarrekening wordt verstrekt. Voor het volledige beeld dient het verkort financieel overzicht te worden gelezen in combinatie met de volledige jaarrekening van de NVAO. De volledige jaarrekening 2016 kan worden opgevraagd bij de NVAO.

Balans na resultaatbestemming per 31 december 2016

(na resultaatbestemming)	31-12-2016	31-12-2015
ACTIVA	* € 1.000	* € 1.000
1 - Immateriële vaste activa		
Kosten van onderzoek en ontwikkeling	128	225
	128	225
2 - Materiële vaste activa		
Andere vaste bedrijfsmiddelen	314	271
	314	271
3 - Vlottende activa		
3.1 Vorderingen	327	308
3.2 Liquide middelen	4.921	3.891
	5.248	4.199
Totaal activa	5.690	4.695
PASSIVA		
4 – Eigen vermogen		
4.1 Onbestemde reserve	276	184
4.2 Bestemde reserve	2.336	1.601
4.3 Wettelijke reserve	128	225
	2.740	2.010
5 - Voorzieningen		
5.1 Overige	423	335
	423	335
6 - Kortlopende schulden		
6.1 Crediteuren	355	260
6.2 Belastingen en premies sociale verzekeringen	124	137
6.3 Overige schulden	277	362
6.4 Overlopende passiva	1.771	1.591
	2.527	2.350
Totaal passiva	5.690	4.695

Staat van baten en lasten over 2016

	Realisatie 2016	Nederland 2016	Vlaanderen 2016	Begroting 2016	Realisatie 2015
	* € 1.000	* € 1.000	* € 1.000	* € 1.000	* € 1.000
7 - Bedrijfsopbrengsten					
7.1 Subsidies	5.488	3.072	2.416	5.214	5.746
7.2 Inkomsten uit toetsing en accreditatie	2.189	1.618	571	2.351	1.604
7.3 Overige opbrengsten	649	561	88	552	510
Som bedrijfsopbrengsten	8.326	5.251	3.075	8.117	7.860
8 - Bedrijfskosten					
8.1 Lonen en salarissen	3.378	2.062	1.316	3.535	3.248
8.2 Sociale lasten	696	444	252	868	879
8.3 Afschrijvingskosten	192	115	77	202	181
8.4 Overige bedrijfskosten	3.345	1.859	1.486	3.408	3.070
Som der bedrijfslasten	7.611	4.480	3.131	8.013	7.378
Bedrijfsresultaat	715	771	-56	104	482
9.1 Financiële baten en lasten	15	9	6	24	24
Resultaat voor bestemming	730	780	-50	128	506
Mutatie wettelijke reserve	97	58	39	-	58
Mutatie bestemde reserve	-735	-781	46	-	-420
Resultaat na bestemming	92	57	35	128	144

Grondslagen van waardering en resultaatbepaling

Algemeen

De NVAO is een internationaal verdragsrechtelijke instantie met rechtspersoonlijkheid naar publiek Nederlands recht, overeenkomstig het Verdrag tussen het Koninkrijk der Nederlanden en de Vlaamse Gemeenschap van België inzake de accreditatie van opleidingen binnen het Nederlandse en Vlaamse hoger onderwijs van 3 september 2003. De NVAO is opgericht per 1 februari 2005 en is gevestigd te Den Haag (KvK nr NVAO: 27366406).

Via een wijziging van de Wet op het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek (versterking besturing) is de Kaderwet zelfstandige bestuursorganen, onverminderd het Accreditatieverdrag en het daarop gebaseerde Beheersreglement, op de NVAO van toepassing.

Grondslagen voor de waardering van balans en resultaatbepaling

De jaarrekening is overeenkomstig artikel 5 lid 1 van de Kaderwet ZBO opgesteld volgens de wettelijke bepalingen van Titel 9 Boek 2 van het Burgerlijk Wetboek en de Richtlijnen van de Raad voor de Jaarverslaggeving. De NVAO past in het bijzonder RJ 640 Organisaties zonder winststreven toe. Om een goed inzicht te geven in de bijzondere karakteristiek van de NVAO zijn op basis van de RJ 640.302 omschrijvingen van en indelingen in posten voor zover nodig aangepast ten opzichte van de modellen voor balans en winst- en verliesrekening zoals opgenomen in het Besluit modellen jaarrekening.

Algemeen

Een actief wordt in de balans opgenomen wanneer het waarschijnlijk is dat de toekomstige economische voordelen naar de NVAO zullen toevloeien en de waarde daarvan betrouwbaar kan worden vastgesteld. Een verplichting wordt in de balans opgenomen wanneer het waarschijnlijk is dat de afwikkeling daarvan gepaard zal gaan met een uitstroom van middelen en de omvang van het bedrag daarvan betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Baten worden in de staat van baten en lasten opgenomen wanneer een vermeerdering van het economisch potentieel, samenhangend met een vermeerdering van een actief of een vermindering van een verplichting, heeft plaatsgevonden, waarvan de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld. Lasten worden verwerkt wanneer een vermindering van het economisch potentieel, samenhangend met een vermindering van een actief of een vermeerdering van een verplichting, heeft plaatsgevonden, waarvan de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Indien een transactie ertoe leidt dat nagenoeg alle of alle toekomstige economische voordelen en alle of nagenoeg alle risico's met betrekking tot een actief of verplichting aan een derde zijn overgedragen, wordt het actief of de verplichting niet langer in de balans opgenomen. Verder worden activa en verplichtingen niet meer in de balans opgenomen vanaf het tijdstip waarop niet meer wordt voldaan aan de voorwaarden van waarschijnlijkheid van de toekomstige economische voordelen en betrouwbaarheid van de bepaling van de waarde.

De opstelling van de jaarrekening vereist dat het management oordelen vormt en schattingen en veronderstellingen maakt die van invloed zijn op de toepassing van grondslagen en de gerapporteerde waarde van activa en verplichtingen, en van baten en lasten. De daadwerkelijke uitkomsten kunnen afwijken van deze schattingen. De schattingen en onderliggende veronderstellingen worden voortdurend beoordeeld. Herzieningen van schattingen worden opgenomen in de periode waarin de schatting wordt herzien en in toekomstige perioden waarvoor de herziening gevolgen heeft.

Grondslagen voor rechtmatigheid

De NVAO is op basis van de Kaderwet ZBO verantwoordelijk van de rechtmatige besteding van middelen. Voor de NVAO betekent een rechtmatige besteding dat de uitgaven in overeenstemming zijn met de bepalingen opgenomen in het controleprotocol (versie 8).

Toelichting op de staat van baten en lasten

Bedrijfsopbrengsten

Subsidies

De specificatie van deze post is als volgt:

	Realisatie	Begroting	Realisatie
	2015	2015	2014
	* € 1.000	* € 1.000	* € 1.000
Nederland	3.072	2.986	3.337
Vlaanderen	2.416	2.228	2.409
	5.488	5.214	5.746

De subsidies hebben betrekking op door de Vlaamse en Nederlandse overheid toegewezen wettelijke taken en kennen een structureel karakter.

De inkomsten uit subsidie dalen ten opzichte van het jaar 2015 met € 258.000 (-4,4%). De afname wordt in belangrijke mate veroorzaakt door een geëffectueerde efficiency korting ('taakstelling') opgelegd vanuit Nederland (€ 265.000). Vanuit Vlaanderen is de subsidiebijdrage het bedrag van € 181.000 voor HBO5 en validering domein specifieke leerresultaten mee opgenomen. Deze was in de begroting 2016 als separate subsidie voor een extra wettelijke taak opgenomen.

Inkomsten uit toetsing en accreditatie

De specificatie van deze post is als volgt:

	Realisatie	Begroting	Realisatie
	2015	2015	2014
	* € 1.000	* € 1.000	* € 1.000
Nederland	1.618	1.868	1.535
Vlaanderen	571	483	69
	2.189	2.351	1.604

De inkomsten uit toetsing en accreditatie zijn € 162.000 lager dan begroot. Er zijn minder Nederlandse aanvragen Toets nieuwe opleidingen ingediend en afgehandeld dan begroot. Hierdoor zijn in 2016 aan € 200.000 minder toetsen uitgevoerd dan begroot. Er zijn voor € 87.000 meer inkomsten uit Vlaamse aanvragen gerealiseerd dan begroot, met name de instellingsreviews.

Daarnaast zijn in Nederland en Vlaanderen minder accreditatieaanvragen afgehandeld dan gepland, dat is voor € 17.000 minder Vlaamse accreditatie aanvragen dan begroot en voor Nederland €13.000 minder aanvragen.

Ten opzichte van de realisatie in 2015 nemen de inkomsten uit toetsing en accreditatie toe met € 585.000 (36,4%), in hoofdzaak is dit het gevolg van de invoering van de instellingsreviews in Vlaanderen. De opbrengsten met betrekking tot de dossiers die op balansdatum nog onderhanden waren, zijn verantwoord in het jaar voor zover daar geleverde prestaties tegenover stonden. Voor zover dat niet het geval was, zijn de vooruitontvangen bedragen gepresenteerd onder de kortlopende schulden als vooruitontvangen bijdragen instellingen. In 2016 is er ruim € 800.000 aan opbrengsten verantwoord.

Overige opbrengsten

De overige opbrengsten zijn als volgt opgebouwd:

	Realisatie	Nederland	Vlaanderen	Begroting	Realisatie
	2016	2016	2016	2016	2015
	* € 1.000	* € 1.000	* € 1.000	* € 1.000	* € 1.000
Extra taak: HBO5/Validering	-			181	-
Extra Taak: Project E3	14	14		-	-
Extra taak: Pilot ondernemendheid	-			-	16
Extra taak: Educatieve taal & zaakvakken	74	74		-	-
Extra taak; BK intensief & kleinschalig	18	18		-	37
Extra taak; Opleiden in de School	12	12		-	22
Extra taak; Flex HO	56	56		41	20
Extra taak; Project Spiegelcommissie	120	120		73	37
Extra taak; Planningneutrale conversie	17	17		-	2
Extra taken NL	-			31	-
Extra taak; Project training panels	13	13		-	5
Extra taak; Naamswijziging	28	28		-	20
Extra taak: Cequlnt	-			-	119
Extra taak: Faboto	3	2	1	-	55
Beoordelingen Antillen	64	64		-	-
Extra taken: Overige internationaal	35	21	14	35	35
Extra taken: Overig nationaal	25	20	5	21	18
Extra taak: hosting CDHO	86	52	34	86	83
Extra taak: hosting CMMBO	84	50	34	84	41
Stand per 31 december	649	561	88	552	510

De overige opbrengsten betreffen opbrengsten die samenhangen met toegangsgelden voor georganiseerde congressen en de ontvangen bijdragen van onder andere het Nederlandse ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap en het Vlaams ministerie van Onderwijs en Vorming voor bijkomende wettelijke en/of extra taken. Deze betreffen in 2016 in Nederland de extra taken: Opleiden in de School, Bijzonder kenmerk 'intensief en kleinschalig onderwijs', Spiegelcommissie, flexibilisering hoger onderwijs en diverse onderzoeken in het hoger onderwijs. De subsidie voor HBO5 en validering domein-specifieke leerresultaten is geïntegreerd in de globale Vlaamse overheidssubsidie en niet als een inkomst in het kader van een extra taak gepresenteerd. Daarnaast heeft de NVAO projecten uitgevoerd die zijn gefinancierd door de Europese Unie (CequInt). En tenslotte is het penvoerderschap van de CDHO en de CMMBO ook een onderdeel van de overige opbrengsten.

Bedrijfskosten

Lonen en salarissen

Dit betreft de lonen en salarissen van bestuursleden en medewerkers. Onder de lonen en salarissen worden begrepen de bruto beloning alsmede de kosten voor pensioenvoorzieningen. Gemiddeld waren over het boekjaar 46 mensen werkzaam bij de NVAO (2015: 43). Ultimo 2016 zijn de mensen binnen de NVAO organisatie als volgt verdeeld:

	2016	2015
Beleidsmedewerkers	17	15
Internationalisering	3	3
Ondersteuning en Bedrijfsvoering	16	16
Staf	2	3
Management en Directeur	4	3
Bestuur	4	3
Totaal aantal mensen in FTE	46	43

De toename heeft betrekking op onder andere het natuurlijk verloop en de toename van werkzaamheden in het primaire proces.

De specificatie van de lonen en salarissen is als volgt:

	Realisatie	Nederland	Vlaanderen	Begroting	Realisatie
	2016	2016	2016	2016	2015
	* € 1.000	* € 1.000	* € 1.000	* € 1.000	* € 1.000
Brutolonen	2.835	1.827	1.008	3.166	2.862
Vacatiegelden	66	66	-	72	72
Overige personeelskosten	477	169	308	297	314
Totaal lonen en salarissen	3.378	2.062	1.316	3.535	3.248

In de post brutolonen is € 36.000 ontvangen ziekengeld verantwoord.

Onder de overige personeelskosten zijn opgenomen de kosten van detachering van de Vlaamse medewerkers en de Vlaamse bestuursleden. De loonkosten vallen k€157 lager uit dan begroot. Enkele vertrokken personeelsleden zijn niet vervangen in de formatie, dan wel is er tijdelijk beroep gedaan op externe krachten (zie ook Overige bedrijfskosten, inhuur externen)

Lonen en vacatiegelden bestuurders

De lonen en vacatiegelden van de bestuurders worden conform het verdrag, door respectievelijk de Nederlandse en Vlaamse bevoegde ministers, vastgesteld.

De loonkosten van de bestuurders en de vacatiegelden bedroegen in 2016 totaal € 744.000 (€ 272.000 Vlaanderen en € 472.000 Nederland). Onder de loonkosten bestuurders worden begrepen de brutobeloning, kosten van detachering, alsmede de kosten voor pensioenvoorzieningen en sociale lasten.

De Vlaamse niet-voltijdse leden van het Algemeen Bestuur ontvangen geen bezoldiging of vacatiegeld voor hun bestuursactiviteiten, enkel een onkostenvergoeding voor reis- en verblijfskosten, conform het Vlaamse ministerieel besluit d.d. 28 juli 2011.

De Nederlandse leden van het Algemeen Bestuur ontvangen vacatiegelden (een maandelijks vergoeding van € 1.200). De vaststelling van de beloningsstructuur voor de Nederlandse bestuurders vindt plaats via besluitvorming door de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap en voor de Vlaamse bestuurders conform het Vlaamse ministerieel besluit d.d. 28 juli 2011.

De vergoedingen van de Nederlandse bestuurders passen binnen de geldende normen en in het kader van de Wet Normering topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT).

Sociale lasten

De specificatie van de sociale lasten is als volgt:

	Realisatie	Nederland	Vlaanderen	Begroting	Realisatie
	2016	2016	2016	2016	2015
	_____	_____	_____	_____	_____
	* € 1.000	* € 1.000	* € 1.000	* € 1.000	* € 1.000
Uitvoeringsinstelling	175	116	59	688	164
Pensioenpremies	339	216	123	-	363
Overige sociale lasten	182	112	70	180	352
	_____	_____	_____	_____	_____
Totaal sociale lasten	696	444	252	868	879
	=====	=====	=====	=====	=====

Als onderdeel van de sociale lasten zijn onder de post 'Uitvoeringsinstelling' opgenomen de kosten voor onder meer de wet werk en inkomen naar arbeidsvermogen (WIA). In de begroting is geen onderscheid gemaakt tussen de verschillende elementen van de post sociale lasten. Om die reden wijken gerealiseerde bedragen in belangrijke mate af van de begroting. Onder de Overige sociale lasten zijn de kosten ZW verzekeringen opgenomen van € 86.000, alsook de dotatie aan de voorziening voor aanspraken op uitkeringen volgens de werkloosheidswet en ontslagvergoedingen van € 96.000. De sociale lasten vallen k€ 172 lager uit dan begroot.

Sociale lasten bestuurders

De sociale lasten zijn inclusief de sociale lasten van de Nederlandse en Vlaamse bestuurders.

Overige bedrijfskosten

De specificatie hiervan is als volgt:

	Realisatie	Nederland	Vlaanderen	Begroting	Realisatie
	2016	2016	2016	2016	2015
	_____	_____	_____	_____	_____
	* € 1.000	* € 1.000	* € 1.000	* € 1.000	* € 1.000
8.4.1 Huisvestingskosten	472	283	189	490	488
8.4.2 Personele exploitatiekosten	695	243	452	717	876
8.4.3 Kosten communicatie	175	105	70	142	89
8.4.4 Inhuur deskundigen	1.190	757	433	1.470	1.126
8.4.5 Inhuur externen	324	167	157	165	135
8.4.6 Overige kosten	489	304	185	343	356
8.4.7 Onvoorzien	-	-	-	81	-
	_____	_____	_____	_____	_____
Totaal overige bedrijfskosten	3.345	1.859	1.486	3.408	3.070
	=====	=====	=====	=====	=====

Huisvesting

Dit betreft de kosten verbonden aan het gebruik van het pand Parkstraat. De huisvestingskosten zijn hoger als voorgaand jaar, vanwege de indexering en onverwachte onderhoud aan het pand.

Personele exploitatiekosten

De personele exploitatiekosten zijn k€ 22 lager dan de begroting.

De kosten bestuur betreffen vergaderfaciliteiten en activiteiten in het kader van teamwerking. De uitval van medewerkers door vertrek, ziekte en zwangerschap is middels uitzendkrachten opgevangen, nagenoeg conform de begroting. De werving en selectie kosten zijn substantieel lager dan begroot, in 2016 zijn er omwille van de taakstelling maar een heel beperkt aantal wervingen gebeurd. Ook de vervoerskosten zijn substantieel lager uitgevallen dan begroot, er is geen dienstwagen meer en er wordt meer gebruik gemaakt van het openbaar vervoer. Het budget voor opleidingen en cursussen is onderbenut.

Kosten communicatie

Dit betreft de kosten van bijeenkomsten voor het stelsel 3.0, het reputatieonderzoek, het staatsbezoek, het Vlaamse samenarie, het onderhoud van diverse Nederlandse en internationale websites waar de NVAO zorg voor draagt en het drukwerk (zowel reguliere correspondentie, als kantoor- en PR-materiaal). De kosten voor communicatie liggen in 2016 k€ 33 hoger dan begroot.

Inhuur deskundigen

Ten behoeve van de toetsing van onderzoeksmasters, de toets nieuwe opleidingen, de instellingstoetsen en de instellingsreviews zijn door de NVAO deskundigen ingeschakeld. De kosten hiervan zijn onder deze post gerangschikt. Voor deze primaire taken werden voor k€ 280 minder deskundigen ingezet dan begroot, mede doordat het aantal aanvragen evenredig lager lag. Daar tegenover staat dat NVAO voor k€ 107 deskundigen heeft ingezet voor overige projecten dan wel overige, voornamelijk Nederlandse wettelijke taken (bijzonder kenmerk kleinschalig onderwijs). Voor onder meer intrekingsprocedures is geen subsidie voorzien. De externe kosten voor de uitvoering van dergelijke niet-gesubsidieerde Nederlandse wettelijke taken bedroegen in 2016 k€ 40.

Inhuur externen

Dit betreft de kosten van de inhuur van externen, zoals bijvoorbeeld voor juridische en fiscale advisering, ICT ondersteuning en uitbesteding salarisadministratie en dergelijke. De overschrijding in 2016 van k€ 159 ten opzichte van de begroting wordt onder meer verklaard door de tijdelijke inzet van een externe werkplekbeheerder en de inhuur van een Hoofd bedrijfsvoering a.i., alsook voor de implementatie van een nieuwe server. Deze projecten zijn in 2016 operationeel geworden. Voor deze inzet was een bestemde reserve voorzien. Ook bleef voor de belastingkwestie van de Vlaamse medewerkers en voor arbeidsrechtelijke kwesties in 2016 externe advisering noodzakelijk.

Overige kosten

Dit betreft de kosten van automatisering, accountant, verzekeringen, infotheek, porti, kantoorkosten, lidmaatschappen, contributies en de bezwarencommissie. Deze zijn hoger uitgevallen dan begroot, onder meer in de automatiseringskosten en de kosten van de bezwarencommissies.

Controleverklaring van de onafhankelijke accountant

Aan het bestuur van de Nederlands-Vlaamse Accreditatieorganisatie

Ons oordeel

De samengevatte jaarrekening 2016 (hierna 'de samengevatte jaarrekening') van Nederlands-Vlaamse Accreditatieorganisatie te Den Haag is ontleend aan de gecontroleerde jaarrekening 2016 van Nederlands-Vlaamse Accreditatieorganisatie.

Naar ons oordeel is de bijgesloten samengevatte jaarrekening in alle van materieel zijnde aspecten consistent met de gecontroleerde jaarrekening 2016 van Nederlands-Vlaamse Accreditatieorganisatie op basis van de grondslagen zoals beschreven in de toelichting.

De samengevatte jaarrekening bestaat uit:

1. de samengevatte balans per 31 december 2016;
2. de volgende overzichten over 2016:
staat van baten en lasten;
grondslagen van waardering en resultaatbepaling; en
3. de bijbehorende toelichtingen.

Samengevatte jaarrekening

De samengevatte jaarrekening bevat niet alle toelichtingen die zijn vereist op basis van Titel 9 Boek 2 BW. Het kennisnemen van de samengevatte jaarrekening en onze verklaring daarbij kan derhalve niet in de plaats treden van het kennisnemen van de gecontroleerde jaarrekening van Nederlands-Vlaamse Accreditatieorganisatie en onze controleverklaring daarbij. De samengevatte jaarrekening en de gecontroleerde jaarrekening bevatten geen weergave van gebeurtenissen die hebben plaatsgevonden sinds de datum van onze controleverklaring van 12 juni 2017.

De gecontroleerde jaarrekening en onze controleverklaring daarbij

Wij hebben een goedkeurend oordeel verstrekt bij de gecontroleerde jaarrekening 2016 van Nederlands-Vlaamse Accreditatieorganisatie in onze controleverklaring van 12 juni 2017.

Verantwoordelijkheden van het bestuur voor de samengevatte jaarrekening

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opstellen van de samengevatte jaarrekening op basis van de grondslagen zoals beschreven in de toelichting.

Onze verantwoordelijkheden

Onze verantwoordelijkheid is het geven van een oordeel of de samengevatte jaarrekening in alle van materieel belang zijnde aspecten consistent is met de gecontroleerde jaarrekening op basis van onze werkzaamheden, uitgevoerd in overeenstemming met Nederlands recht, waaronder de Nederlandse Standaard 810 'Opdrachten om te rapporteren betreffende samengevatte financiële overzichten'.

Rotterdam, 12 juni 2017

MAZARS PAARDEKOOPEL HOFFMAN N.V.

drs. S. Boomman RA

**Lijst van
begrippen en
afkortingen**

AHOVOKS	Agentschap voor Hoger Onderwijs, Volwassenenonderwijs, Kwalificaties en Studietoelagen
CeQulnt	Certificate for the Quality of Internationalisation
CDHO	Commissie Doelmatigheid Hoger Onderwijs
CMMBO	Commissie Doelmatigheid MBO
CROHO	Centraal Register Opleidingen Hoger Onderwijs
ECA	European Consortium for Accreditation in higher education
ENQA	European Association for Quality Assurance in Higher Education
EP-Nuffic	Expertise- en dienstencentrum voor internationalisering in het Nederlandse onderwijs
EQAR	European Quality Assurance Register
ESG	European Standards and Guidelines
HOR	Hogeronderwijsregister
IDW	Informatiecentrum Diplomawaardering
Inspectie	Inspectie van het Onderwijs
INQAAHE	International Network for Quality Assurance Agencies in HE
ISO	Interstedelijk Studenten Overleg
KNAW	Koninklijke Nederlandse Academie voor Wetenschappen
LSVb	Landelijke Studenten Vakbond
NARIC	NARIC Vlaanderen
NRTO	Nederlandse Raad voor Training en Opleiding
NVAO	Nederlands-Vlaamse Accreditatieorganisatie
PV	Personeelsvertegenwoordiging NVAO
SERV	Sociaal-Economische Raad van Vlaanderen
VH	Vereniging Hogescholen
VLHORA	Vlaamse Hogescholenraad
VLIR	Vlaamse Interuniversitaire Raad
VLOR	Vlaamse Onderwijsraad
VLUHR	Vlaamse Universiteiten en Hogescholen Raad
VLUHR-KZ	Vlaams Evaluatieorgaan
VSNU	Vereniging van Universiteiten
VVS	Vlaamse Vereniging van Studenten
WHW	Wet op het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek
WNT	Wet Normering topfunctionarissen publieke en semipublieke sector

NVAO Het zorgvuldig tot stand gekomen onafhankelijke oordeel van de Nederlands-Vlaamse Accreditatieorganisatie NVAO versterkt hogeronderwijsinstellingen in hun kwaliteitscultuur en biedt opleidingen het accreditatiekeurmerk om deel te nemen aan het hoger onderwijs en studenten een waardig diploma. De NVAO is binationaal en werkt internationaal samen.

NVAO. Vertrouwen in kwaliteit.

Colofon *Nieuwe wegen*
NVAO Jaarverslag 2016

Juni 2017

Samenstelling: NVAO

NVAO

Nederlands-Vlaamse Accreditatieorganisatie
Parkstraat 28/2514 JK Den Haag
Postbus 85498/2508 CD Den Haag
Nederland

T 31 70 312 23 00

E info@nvao.net

www.nvao.net